

JATKA (58) sb f

Oba a jasne.

sg N jatka (10). ◇ L jatce (2). ◇ pl N jatki (8). ◇ G jatek (8). ◇ A jatki (20). ◇ I jatkami (1). ◇ L jatkach (9); -ach (6) *WujJud* (4), *WujNT*, *CiekPotr*; -äch (2) *KromRozm II*, *BielRozm*; -(a)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

Dem. od „jata”:

1. *Prowizoryczny budynek, budka, szopa; też dach, przykrycie* (3) : *Attegia*, *Máły domek/ Chałupká/ Yátká. Mącz* 18d; *Theatridium*, *Plácek/ yátká. Mącz* 454b; *PaprPan* Aa3.

a. [*Mały przenośny szałas z gałęzi: Płáfznicy niektorzy vczyniwłzy z zielonego gáłęźia iátkę máłą ták iżby ią mogli ná łobie nośić/ z mieścá ná mieśce/ á pod nią się zákryć. Cresc* 1571 635 (*Linde*).]

2. *Kram, stragan kupiecki (przede wszystkim o kramach mięsnych); macellum BartBydg, Mącz, Cn, Vulg; laniena Murm* (36) : *Murm* 185; *BartBydg* 85; *Therafz nyedawno wyathkach fvknya modra nyewyefczia czlowyekowy yednemv vkradl LibMal* 1546/117, 1548/147v; *BielKron* 405v; *Solne/ Máśłne/ Owiefne/ y Sledziowe/ Iátki. BielSat* B4v [*idem BielRozm* 14], B4v *marg*; *Macellum*, *Iátki gdzie mięśo/ ryby/ yáycá/ y ynłze żywioły przedáyą. Mącz* 202b; *Sutrina*, *Szwiecki wárftat/ też yátká łzwiecka. Mącz* 433b, 420c; *Máiąc domá ten doftátek/ Ze fye obéydzie bez iátek. KochSob* 70; *BielRozm* 10, 14 [2 r.]; *SarnStat* 202; *CiekPotr* 50.

W charakterystycznych połączeniach: jatki maśłne, owiesne, solne, śledziowe; jatka szwiecka.

W porównaniu (1): *Iedno włzytko iáko pies pod iátkami leży/ A gdy mu kośc wyrzucą porwawłzy precz bieży. RejWiz* 28v.

Zwroty: »w jatkach kupować« (2): *Przeto im potym dáie wolność/ áby w iátkách łobie kupowáli co chcą (iedno potráwam ofiárowánym pokoy dáli) WujJud* 197v, 198.

»w jatce przedawać« (5): *KromRozm II* v2; *WujJud* 198; *WujJudConf* 197v; *Cokolwiek w iátce przedawáią [quod in macello venit]/ iedzcie: nie fię nie pytáiąc dla łumnienia. WujNT* 1.Cor 10/25 [*idem: KromRozm II, WujJudConf*], 333.

*Zestawienia: »mięśne jatki, mięśna jatka« = laniena Mymer¹, BartBydg, Calep; carnarium Mącz; macellum Calep; Cn; laniarium Calep; taberna earnaria Cn [szyk 6 : 4] (6 : 4): Laniena Fleyfchbank Mięśna iatka. Mymer¹ 14; BartBydg 79; w miefcie Neapolis [...] mięłne iathki [Wirgilius] wdział, w których fie mięśo za pięcdziefiát lat nie kazilo *BielŻyw* 123; Iłch ssobothi therafz przefchley na Nyedzielyą wnoczy wlyafł do Jathek myáfłnych na Rynku lyezaczich y pokradl myełfo *LibMal* 1548/147v, 1552/172v; *Mącz* 39a; *Calep* 581a [2 r.], 624b; *Ichthyophagi máią ryb doftátek/ Ze im też mięśnych nie potrzebá iátek. KlonFlis* C.*

»rzeźnicza jatka« (2): *Laniena. ein fleifch banck. Rzeznycza yátká. Murm* 29; *BartBydg* 79.

3. *Rzeź* (19) :

W porównaniach (2): *RejPs* 66; *kazáli zburzyć y pokázić włzytki kościoły Krześciánłkie/ łcináiąc/ zábijáiąc Krześciány by owce ná iátki wydáne. BielKron* 288v.

Przen (17) :

Zwroty: »(prawie jako) na (mięśne) jatki wydać [kogo, co]« = narazić na zgubę, na zatracenie [szyk zmienny](16): iżeś wtakiéi toni/ że iefliby chcial te⁹⁰ łpownie bronić/ coś tak długo ćwierdził/ tedy

się wydął na mięsne iadki/ prożno będzie o tobie/ prożno nawieki o twy dobry sławie/ i działkám twoiem miłem *MurzHist* M4v; *GliczKsiąż* C8v; *BielKron* 313v; *Securi cervices subiicere*, Wydąć się na mięsne [!] yátky/ wprawić się w niebezpieczność. *Mącz* 378b; Pewnie to wiedząc/ iż ią [*duszę*] ma wydać prawie na mięsne iátky á na wieczne męki y vdręczenie iey/ półpołu y s ciałem swoim. *RejPos* 247; [*kto*] zdrądzi Rzeczpołolitą/ zdrądzi potomstwo swoie/ á wyda wšytko prawie iáko na mięsne iátky *RejZwierc* 37v; *CzechRozm* A8v, 253; *ModrzBaz* 32, 50; Cefarz y Papież z Xiążęty Włóskimi wydawšzy Polaki na mięsne iátky nie wczás na rátunek przybyli *StryjKron* 722, 637, 692; *CzechEp* 9; *GrabPospR* K2v, K4v.

»wyłożyć [*kogo*] na jatki« = *karać biciem* (1): Naprzod w wielkiej łrogości chowaią nas mátki/ Potym wcząc mistrzowie wýłożą na iátky *BielKom* E4.

Synonimy: 1. *budka, chałupeczka, chałupka, chyzik, domek*; 2. *budka, kram, kramnica, kramik, smatruz*.

LW